

Мольдерф Т.М. Деякі питання в роботі над інтерпретацією

У даній статті визначені деякі питання інтерпретації музичного твору, значення ролі викладача у спільній роботі над створенням художнього образу. Виділено деякі активні методи і прийоми у формуванні в студента дбайливого ставлення до авторського тексту, вихованні вокального смаку і делікатності в інтерпретації, здатності до творчості, фантазії, відчуттям. Обґрунтовано деякі рекомендації у створенні власної інтерпретації, індивідуальної позиції співака. Позначено роль почуття, темпераменту, вокального та акторської майстерності в виконавстві. Сформульовано деякі завдання педагогічної діяльності у формуванні необхідних уявлень, фантазії звуку і образу, інтелекту та інтуїції співака.

Ключові слова: інтерпретація, творчість, художній образ, артистичне перевтілення, уявлення, почуття, вокальне та акторська майстерність, інтуїція

Molderf T.M. Some issues in the interpretation

This article identifies some issues of interpretation of a musical work, the values of the role of teachers to work together to create an artistic image. Highlights some active methods and techniques in the formation of the student respect for the author's text, vocal education of taste and tact in interpretation, creativity, imagination, feeling. Substantiated some of recommendations to create their own interpretations of individual items singer. Identified the role of emotions, temperament, vocal and acting skills in performance. Formulated some of the tasks of teaching in the formation of the necessary ideas, fantasies of sound and image, intellect and intuition of the singer.

Key words: interpretation, creativity, artistic image, artistic reincarnation idea, feeling, vocal and acting skills, intuition.

Стаття надійшла до редакції 16.01.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р.

УДК 371.13:78.071.2

Т. В. Островська

**ПІДГОТОВКА МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ ДО
ДИРИГЕНТСЬКО-ХОРОВОЇ ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Однією із складових професії вчителя музики є диригентська діяльність. Здатність до творчого мислення та творчої діяльності виступає специфічною рисою особистості людини в цілому та професійною особистісною якістю майбутнього вчителя музики.

Специфіка педагогічної діяльності учителя музики вимагає володіння професійними знаннями, уміннями та навичками у художньо-творчій та музично-виконавській діяльності. У практичній музично-педагогічній діяльності повинні формуватися професійні музично-творчі вміння, що знаходять свій вияв у інструментальному, вокальному, хоровому виконавстві, диригуванні, вербальному тлумаченні творів тощо. Музично-творчі вміння не є вродженою якістю людини, вони формуються й розвиваються в безпосередній активній музичній діяльності завдяки цілеспрямованому педагогічному впливу.

Хорове мистецтво є специфічним видом музично-виконавської діяльності. Інтеграція основних видів музичного виконавства (інструментального, вокального та диригентсько-хорового), різноманітна концертна діяльність, пошук нестандартних способів репетиційної хорової роботи передбачають володіння спеціальними уміннями, необхідними у процесі диригентсько-хорової виконавської діяльності. Підвищенню ефективності хормейстерської підготовки студентів у вищих педагогічних навчальних закладах присвячено багато досліджень (В. Живов, А. Лашенко, П. Ніколаєнко, В. Соколов, Б. Тевлін). Окремі проблеми взаємодії керівника хору з хоровим колективом і стилю педагогічного керівництва розглядаються у працях відомих керівників виконавських колективів А. Авдієвського, В. Мініна, К. Пігрова, К. Птиці, П. Чеснокова. Проблема творчого розвитку особистості у процесі диригентсько-хорової підготовки розглядається у роботах С. Казачкова, М. Канерштейна, І. Мусіна.

Незважаючи на наявність великої кількості робіт, безпосередньо чи побічно присвячених нашій проблемі, до теперішнього часу залишаються недослідженими проблеми організації процесу творчої диригентської діяльності в підготовці вчителя музики.

Тому наше дослідження спрямоване на постановку й вирішення завдань розкриття особливостей підготовки майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової виконавської діяльності.

Диригування як особливий рід художньої діяльності є в той же час процесом взаємодії майбутнього вчителя музики з музичним хоровим колективом. Рухи диригента передбачають у відповідь певну дію хорового колективу: зміну темпу, динаміки, штрихів тощо. Тому диригентська техніка має бути направлена на вирішення завдань взаємодії диригента з виконавцями. Творчі задуми диригента можна здійснювати лише шляхом спілкування з колективом, при активній допомозі всіх його учасників. Це вимагає від диригента знання психологічних і технологічних основ диригентської діяльності.

Сферу діяльності диригента умовно можна поділити на три основні етапи.

Перший етап – це вивчення та аналіз партитури, де у диригента складається свій план, своє розуміння, своє виконавське трактування даного твору. На підставі авторського задуму, виразних засобів,

закладених в партитурі, своїй творчій фантазії диригент обдумує, як подолати ті або інші технічні труднощі, що можуть виникнути в процесі розучування з хором.

Другий етап – репетиційна робота з хором. Це найбільш важливий, тривалий і трудомісткий період. Диригент повинен технічно освоїти нотний і літературний текст, тобто вивчити твір зі всім хором та окремими партіями. В процесі розучування диригент повинен забезпечити точне освоєння кожної партії і партитури в цілому і добиватися правильного звучання на основі розвитку і вдосконалення всіх елементів хорової звучності: чистоти інтонації, єдності вокального звучання, дикції, чіткого ритму, мелодійної, гармонійної і тембрової виразності, ансамблю і, наприкінці, образної виконавської виразності.

Відмітною особливістю роботи з хором є таке положення, при якому навіть за наявності музично-теоретичної підготовки хору необхідно кожен твір не тільки вивчити, але і забезпечити відповідну настройку хору, чисте, урівноважене звучання партитури із збереженням високого рівня всіх елементів хорової звучності. В процесі цього етапу роль диригента в основному зводиться до хормейстерської освітньо-виховної роботи.

Отже, в процесі розучування нового твору і вироблення основних елементів хорової звучності, диригент кінець кінцем, з поправками, що виникли в процесі репетицій, приходять до мети – своєї інтерпретації твору.

Третій етап – виконавська діяльність диригента з хором. Це – завершальний етап, успіх якого обумовлюється всією попередньою роботою, по суті є основним у процесі диригентсько-виконавського мистецтва. У звучанні хору на концерті під керівництвом диригента виявляються ступінь технічної оснащеності і його воляова дія на колектив, уміння управляти процесом виконання і творче натхнення, а головне – здатність розкрити перед виконавцями і слухачами авторський задум даного твору через своє особисте творче розуміння і сприйняття художніх образів, форми, стилю і інших елементів, які складають загальний художній образ, музичну драматургію твору.

У педагогічній практиці навчання диригентів хору в спеціальних учбових закладах можна відмітити надмірне захоплення однією стороною диригентської технології – мануальною технікою, виробленням у майбутніх диригентів лише вільної техніки руху рук у визначених схемах. В результаті цього втрачено відчуття відмінності між рухом, що несе виразність і порожнім жестом.

Тактування є важливою частиною диригентської техніки. Її смисл полягає у тому, що диригент повинен в ідеалі передати в своїх жестах все, вказане композитором. Техніка диригента не є самоціллю, це лише засіб до досягнення кінцевої мети. Вільгельм Фуртвенглер підкреслює, що «немає ніяких диригентських рухів самих по собі, є тільки рухи, направлені до практичної мети, а саме – до оркестру» [1, с.147].

Цікавим є із цього приводу вислів А. Пазовського: «Потрібно пам'ятати, що при захопленні чистою «технікою» легко сплутати мету із

засобами і підмінити натхненну диригентську творчість фізичними вправами під музику» [2, с. 89].

Вислови диригентів-практиків по питаннях диригентської техніки свідчать про те, що мануальна техніка потрібна і є основою диригентських рухів, але в мистецтві диригента вона лише засіб для досягнення мети. Характер диригентського жесту визначається музикою, її розумінням і відчуттям в цілому, а також її складових елементів – мелодії, ритму, гармонії, темпу, динаміки тощо.

У більшості методичної літератури технологія процесу диригування умовно підрозділяється на технічну і художню. Зазвичай до першої сторони, тобто технічної, відноситься вся рухова техніка рук, до другої, тобто художньої, відноситься творчо-виконавська сторона диригування. Обидві вони взаємопов'язані, оскільки художня, поза сумнівом, визначає технічну сторону диригентської техніки.

Диригентська техніка є складним поняттям, що включає навик зовнішнього (рухового) і внутрішнього (психологічно-вольового) порядку. Головне в техніці залежить, по-перше, від обдарованості, музичних знань, вольових якостей, творчої ініціативи, фантазії і уяви, а по-друге, від складних процесів, мислення, емоційного збудження і розвинених рефлексів нервово-фізіологічної діяльності. Все разом узятє і повинно визначати рухову диригентську техніку.

Диригентське мистецтво, у вузькому сенсі слова – мануальна техніка, – є наслідком ряду важливих, головних творчих явищ. Основою їх є задум автора, викладений в партитурі. Безперечно, необхідно відмінне знання її диригентом, уміння бачити зором і внутрішньо чути передбачуване звучання, а також уміння чути і зіставляти внутрішнє відчуття і знання з реальним звучанням колективу. І, нарешті, необхідне завдання вольової дії на колектив, уміння передати йому авторський задум – певне творче розуміння музики в цілому, окремих її частин і елементів. Кажучи про глибоке і всебічне знання партитури диригентом, Б. Асаф'єв вірно помітив, що диригент, що інтонує в собі партитуру до її відтворення і який точно знає її до оркестрової репетиції, – явище глибоке творче, бо такий диригент створює музику, як творчу думку [3, с. 298]. Не має бути жодного руху без слухового уявлення і, навпаки, жодного слухового уявлення без точного м'язового відчуття.

У диригентському жесті втілені всі основні елементи музики: темп, ритм, динаміка, агогіка, характер звуковедення, мелос тощо. Диригент усе різноманіття процесу розвитку музичної тканини повинен зробити баченим, тобто перевтілити в мануальні засоби, здатні впливати на процес втілення музикантами змісту твору. Для цього диригенту необхідно не тільки відчувати динаміку розвитку, образність рухів музичної тканини, але й зрозуміти, як це можна відобразити в жестах. В умінні відчувати музику в пластичних, сприймаємих зором образах міститься особливість диригентського мистецтва.

По відношенню до хорового колективу ця якість диригента більшою мірою визначається рівнем майстерності хормейстерської роботи. Практика кращих хорових колективів і їх видатних керівників показує, що прекрасне знання вокально-хорової основи співу і майстерне володіння навиками хормейстерської роботи багато в чому визначає їх диригентську техніку, за допомогою якої вони забезпечують високохудожнє звучання виконуваних під їх керівництвом хорових творів. Як правило, у хороших практиків диригентів-хормейстерів хоровий колектив співає струнко, чисто, виразно, з дотриманням і збереженням всіх основних елементів хорової звучності на високому рівні.

Основні вимоги, що пред'являються до диригента, можна охарактеризувати трьома основними рисами. Наявність їх при відповідному розвитку, придбання знань і навиків може служити головними умовами виховання і навчання диригента-виконавця. Стисло ці умови можна виразити в наступних основних напрямках: перше – музична обдарованість і всебічна музична освіта; друге – високий рівень загальної культури; третє – психологічні вольові якості, організаторсько-педагогічні здібності й навики.

Наявність музичних знань, певний ступінь обдарованості диригента повинні базуватися на наявності музичного вокального слуху, хорошій пам'яті, любові до обраної спеціальності, внутрішнього відчуття і розуміння основ музичного мистецтва – мелодії, гармонії, ритму, темпу тощо. Для диригента-хормейстера особливе значення має розуміння і відчуття співу. «Не може і не повинен займатися музикою той, для кого співучість... не є сильним засобом виразності виконання... Майбутній диригент повинен спіткати дух пісенності, співучості» [4, с. 57].

Високий рівень музичної культури досягається на основі певного рівня загальної, ерудиції в області історії культури, знання хорової літератури, загальних відомостей в області літератури і суміжних мистецтв, історії розвитку музичної культури, стилів і форм, окремих епох, композиторів тощо. Загальнокультурні і музичні знання дозволять правильно і глибоко проаналізувати і зрозуміти творчість композитора, і на основі цього відповідно до законів художньої творчості створити свою диригентсько-виконавську інтерпретацію.

Психологічні вольові дані, організаторсько-педагогічні здібності і навики – це загалом ті засоби, за допомогою яких диригент постійно звертається до колективу виконавців як на репетиціях, так і в процесі диригування на концерті. У розумінні суті третього напряму першорядне значення має наявність волі. Розвиток вольового впливу на виконавців – одна з найскладніших сторін виховання диригента, що розкривають його внутрішній стан, пов'язаний часто з індивідуальними особливостями нервової системи, емоційно-психологічного і фізіологічного порядку. Знання основ педагогіки, психології і наявність організаторських навиків

необхідні диригентові перш за все в спілкуванні з учасниками хору, для організації і виховання його учасників як єдиного колективу виконавців.

Будь-який твір мистецтва є художньою цінністю, володіє силою емоційної дії, коли певні ідеї, образи, риси, властивості об'єктивної дійсності передані художником через суб'єктивне сприйняття, через призму індивідуального переосмислення цієї дійсності, з властивими цьому художникові творчим почерком, індивідуальною неповторністю, художньою манерою і іншими рисами, притаманними даному художникові. Саме ці якості повинні і можуть визначати силу емоційного впливу, художню цінність і свого роду неповторність та індивідуальність в мистецтві диригента, як творчого процесу диригентсько-хорової виконавської діяльності.

Список використаної літератури

1. Исполнительское искусство зарубежных стран. – Вып. 2. – М. : Музгиз, 1966. – Вып. 2. – 192 с. **2. Пазовский, Арий Моисеевич.** Записки дирижера / А. М. Пазовский ; ред. В. Кухарский. – М. : Музыка, 1966. – 562 с. : ил. **3. Асафьев Б. В.** Музыкальная форма как процесс. Книги первая и вторая / Б. В. Асафьев. – Л., Музыка, 1971. – 376 с. **4. Вальтер Б. О** музыке и музицировании / Бруно Вальтер // Исполнительское искусство зарубежных стран. Вып.1. – М.: Музгиз, 1962, с. 3 – 118.

Островська Т. В. Підготовка майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової виконавської діяльності

У статті розглядаються питання підготовки майбутнього вчителя музики до диригентсько-хорової виконавської діяльності. Автор наголошує на тому, що для диригента необхідно важливими рисами є, по-перше музична обдарованість і всебічна музична освіта; по-друге – високий рівень загальної культури; по-третє – психологічні вольові якості, організаторсько-педагогічні здібності й навички. Стаття містить поетапний план підготовки студента-диригента, розглянуто значення кожного етапу у формуванні майбутнього диригента.

Ключові слова: диригентська техніка, процес художнього диригування, диригентсько-хорова виконавська діяльність вчителя музики.

Островская Т. В. Подготовка будущего учителя музыки к дирижерско-хоровой исполнительской деятельности

В статье рассматриваются вопросы подготовки будущего учителя музыки к дирижерско-хоровой исполнительской деятельности. Автор отмечает то, что для дирижера необходимо важными чертами есть, во-первых музыкальная одаренность и всестороннее музыкальное образование; во-вторых – высокий уровень общей культуры; в-третьих – психологические волевые качества, организаторско-педагогические

способности и навыки. Статья содержит поэтапный план подготовки студента-дирижера, рассмотрено значение каждого этапа в формировании будущего дирижера.

Ключевые слова: дирижерская техника, процесс художественного дирижирования, дирижерско-хоровая исполнительская деятельность учителя музыки.

Ostrovska T. V. Preparing the future music teacher to conductor and choral performing activity

The article deals with the preparation of future music teacher to conductor and choral performing activity. The author notes about necessary and important features for conductor. Among them are: music endowments and all-round music education; high level of general culture; psychological volitional qualities, organizational and pedagogical abilities and skills.

This article contains a phased plan for the preparation of the student-conductor, considered the meaning of each step in the formation of buduuschego conductor.

Key words: Conductor Technique, the Process of Artistic Conducting, Conductor and Choral Performing Activity of a Music Teacher.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2012 р.

Прийнято до друку 27.04.2012 р.

УДК 378.091.322

О. І. Павлова

**ИНДИВИДУАЛИЗАЦИЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ
СТУДЕНТІВ-ФІЛОЛОГІВ НА ОСНОВІ РІВНЯ
ЇХ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ**

Ефективна організація процесу навчання студентів університету неможлива без врахування індивідуальних особливостей особистості студента-філолога, зокрема, рівня розвитку їхньої інформаційної культури. Становлення інформаційної культури проходить у суспільстві, яке безпосередньо впливає на культуру, але і сама культура, у свою чергу, є регулятором орієнтиром суспільства. Н. Гендіна, Н. Колкова,

Г. Стародубова, Ю. Уленко розглядають інформаційну культуру «як частину загальної культури, яка складається зі сплаву інформаційного світогляду, інформаційної грамотності і грамотності у галузі інформаційно-комунікаційних технологій» [2, с. 26]. Інші дослідники пов'язують інформаційну культуру з розвитком системи